

POLITICILE EDUCAȚIONALE PRIN PRISMA DE GEN – REPERE FUNDAMENTALE ALE POLITICII NAȚIONALE DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN

Valentina BODRUG-LUNGU

Catedra Științe ale Educației

Education for democracy is a factor for social cohesion, mutual understanding, and solidarity, it contributes to promoting the principle of equality between men and women, and it encourages the establishment of harmonious gender relations, as well as the development of democratic society and culture.

În societatea contemporană anume educația, în calitate de sursă importantă socială, oferă oamenilor oportunitatea, indiferent de genul acestora, de a avea acces la procesul de luare a deciziilor în diverse sfere ale vieții publice și, respectiv, oferindu-le condiții optime de existență. În acest sens, educația trebuie privită drept instrument important de asigurare a egalității de șanse femeilor și bărbaților. Așadar, problema depășirii inegalității de gen în educație devine deosebit de actuală. Realizarea egalității de gen în educație prezintă unul dintre factorii necesari pentru asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei.

Sistemul de învățământ, prin conținuturi și prin modalități didactice de transmitere a acestora, prescrie modele de gen în ceea ce privește integrarea socială și dezvoltarea profesională a indivizilor. Această prescriere poate ține de modul tradițional, „naturalizat” social (prin experiența familială, din grupul de prieteni, prin constrângeri socioculturale) de abordare a relațiilor dintre genuri sau poate chestiona reflexiv acest mod, neacceptând lucrurile ca fiind „de la sine înțelese”.

Educația de gen reprezintă un instrument important în constituirea unei societăți democratice în Republica Moldova, având la bază următoarele considerente:

- construirea societății democratice în baza priorității drepturilor omului presupune luarea în considerație a particularităților și intereselor bărbaților și femeilor;
- întărirea capacității de concurență a țării la nivel internațional: statul nu-și poate permite luxul de a ignora sau subaprecia în continuare potențialul unuia dintre genuri, în particular a femeilor, în diverse domenii ale vieții;
- îmbunătățirea calității vieții cetățenilor țării include și eliminarea tuturor formelor de discriminare și violență în bază de gen.

Importanța educației de gen a femeilor și bărbaților – cetățeni ai Republicii Moldova – rezidă în următoarele:

- sensibilizarea referitoare la principiul egalității genurilor contribuie la formarea relațiilor interpersonale și profesionale bazate de parteneriat și respect reciproc;
- formarea culturii relațiilor, care exclude violența în bază de gen, agresivitatea, discriminarea, influențează benefic sănătatea fizică și psihică a bărbaților și femeilor, care respectiv poate conduce la întărirea stabilității sociale a statului.

Dezvoltarea educației de gen în instituțiile de învățământ va permite cultivarea reprezentărilor asupra faptului că sexul persoanei nu prezintă teme pentru discriminare, acesta oferă femeilor și bărbaților șanse de a se folosi de drepturile umane în sensul larg al noțiunii, dă forțe pentru spargerea „plafoanelor de sticlă” (glass ceiling), alegerea liberă a căilor și formelor de autorealizare personală și profesională.

În acest context, drept obiectiv important al educației de gen, paralel cu alte subiecte, se propune și corectarea procesului de socializare de gen a tinerilor în epoca transformărilor socioeconomice și culturale radicale.

Abordarea integratoare de gen a educației (engl. gender mainstreaming) prevede introducerea dimensiunii de gen în sistemul de învățământ. Abordarea de gen ține cont de diferențele de gen la efectuarea analizei sistemului de învățământ și elaborarea politicilor respective. Prin dimensiunea de gen se presupune analiza impactului influențelor sistemului de învățământ asupra dezvoltării băieților și fetelor, conștientizării de către aceștia a propriei identități de gen, alegerii idealurilor și scopurilor vitale, statutul în colectivul școlar având drept reper sexul biologic. Misiunea abordării de gen în educație (în calitate de practică pedagogică) constă în construirea unei astfel de activități instructiv-educative, care ar fi orientată spre depășirea inegalității și

stereotipurilor de gen în învățământ, formarea unei ideologii egalitariste referitoare la relațiile dintre genuri și a experiențelor de parteneriat.

La etapa actuală în Moldova s-a creat o situație controversată în domeniu. Pe de o parte, există un șir de documente naționale care creează cadrul legal-normativ favorabil (Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Planul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009” etc. [3, 4]), pe de altă parte, se atestă un șir de constrângeri în realizarea educației de gen:

- reducerea egalității de gen privind asigurarea accesului la educație pentru fete și băieți;
- nivelul slab de informare al specialiștilor din domeniul educației referitor la prevederile Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați;
- lipsa dimensiunii de gen în pregătirea inițială și continuă a cadrelor didactice;
- insuficiența materialelor didactice în problematica de gen;
- insuficiența de indicatori statistici de gen relevanți pentru domeniul educației;
- lipsa cercetărilor de gen a domeniului educației (a abandonului școlar, impactului migrației asupra școlarizării etc.);
- persistența stereotipurilor de gen în manuale, activități formale și nonformale etc. Toate acestea indică necesitatea reevaluării situației în domeniu atât la nivel de politici publice, cât și la nivel de strategii de implementare.

Importanța strategică a educației de gen are la bază obiectivul major al politicii educaționale a R.Moldova de racordare a calității și nivelului învățământului național la standardele europene. Incluziunea țării în procesul de la Bologna presupune nu numai respectarea principiilor organizaționale (introducerea sistemului de bacalaureat, de magistratură, a doctoratului - PhD), dar și deschiderea noilor conținuturi în educație, inclusiv integrarea în educație a dimensiunii de gen.

În acest sens, extrem de actuală se prezintă analiza educației de gen în contextul politicilor europene privind egalitatea genurilor.

Politicile Uniunii Europene referitoare la tratamentul egal aplicat femeilor și bărbaților, susținute legal prin Articolul 119 al acordului de constituire al Uniunii Europene, Tratatul de la Roma din 1957, au fost din start importante pentru promovarea legislației în favoarea oportunităților egale și a implementării acestora în toate statele-membre¹. Existența cadrului legal, care stipulează egalitatea femeilor și bărbaților în fața legii, constituie o precondiție importantă și oferă posibilități de creare a unui mediu favorabil pentru educația de gen a populației.

Pe parcursul ultimilor ani în țările comunității europene au fost acumulate experiențe pozitive de realizare a educației de gen:

- inițierea în cadrul unor instituții a studiilor de gen / studiilor adresate femeilor; cursurilor opționale în materie de egalitate a genurilor;
- crearea în cadrul universităților a unor centre specializate în probleme de gen (Universitatea Humboldt, Berlin; Universitatea din Frankfurt etc.) finanțate cu suportul universităților respective;
- introducerea cursurilor în gender la nivel de masterat în mai multe universități;
- dezvoltarea la nivel european a unei comunități a specialiștilor în materie de gen / a unei rețele internaționale a universităților unde se practică studiul de gen;
- instituirea la nivel de universități a unor supraveghetori (de ex., Finlanda, Germania etc.) în probleme de gen etc. [2].

Proclamarea anului 2007 drept An european al egalității pentru toți vine să confirme interesul susținut pentru asigurarea principiului egalității de șanse, inclusiv pentru femei și bărbați, în toate domeniile.

Tratatul de la Maastricht (1992)² și reuniunea șefilor statelor și guvernelor Uniunii Europene de la Lisabona în 2000 au abordat printre altele și problema axării trainingurilor vocaționale și educaționale pe dezvoltarea competențelor în contextul creșterii globale a competiției și a necesităților crescânde în raport cu standardele înalte ale pieței muncii. În acest sens, în lista competențelor se înscriu formarea sensibilității de gen și a competenței de gen a viitorilor profesioniști.

¹ [http://w'ww.gender-equality.webinfo.lt/resuJts/european union.htm](http://w'ww.gender-equality.webinfo.lt/resuJts/european%20union.htm)

² Articles 126 and 127 specifying that EU action should be aimed at 'developing the European dimension in education', internet: <http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf>, January 2006

La acest capitol elocvente sunt relatările lui Stromquist (1992), care îi consideră pe profesori „drept parte integră a cadrului educațional, ce joacă un rol-cheie în transmiterea ideologiilor de gen” (Stromquist, 1992). Atitudinile și comportamentul profesorilor, caracterizate drept sensibile de gen, devin o autorealizare propice internalizată de copii și refortificată de către mediul educațional și social (Sanders, 1997). Competența și perspectiva principală a profesorilor care necesită a fi adaptată în acest context este competența de gen. Competența de gen poate fi înțeleasă ca o abilitate a profesorului de a descifra atitudinile părintoare în scopul de a le contracara (vezi Sanders, 1997; apud [1, p.17-18]).

Importanța problemei abordate a fost confirmată și prin adoptarea Strategiei-cadru privind egalitatea Genurilor pentru 2001-2005, care a stabilit cadrul de acțiuni al Comunității Europene întru atingerea scopului de eliminare a inegalităților și de promovare a egalității dintre femei și bărbați³.

În martie 2006 a fost adoptat un document strategic adresat fortificării eforturilor în domeniul egalității genurilor „Foaia de parcurs privind egalitatea între femei și bărbați 2006-2010” („*A Roadmap for equality between women and men 2006-2010*”)⁴. Documentul stipulează șase arii prioritare pentru acțiunile UE: independența economică egală pentru femei și bărbați; reconcilierea vieții private și profesionale; reprezentarea egală la luarea deciziilor; eradicarea tuturor formelor de violență în bază de gen; eliminarea stereotipurilor de gen; promovarea egalității genurilor în politicile externă și de dezvoltare.

Printre documentele Consiliului Europei care stipulează expres conexiunea dintre educație și promovarea principiului egalității între femei și bărbați se înscriu:

- Recomandarea CM/Rec(2007)13 Comitetului de miniștri a statelor-membre cu privire la abordarea integratoare a genului în educație, adoptată la 10 octombrie 2007;
- Recomandarea Rec(2003)3 Comitetului de Miniștri a statelor-membre cu privire la participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în luarea deciziilor politice și publice, adoptată la 12 martie 2003;
- Recomandarea Rec(2002)12 Comitetului de Miniștri a statelor-membre în educația pentru cetățenie democratică, adoptată la 16 octombrie 2002;
- Recomandarea No R (98) 14 Comitetului de Miniștri a statelor-membre cu privire la abordarea integratoare de gen;
- Recomandarea 1229 (1994) Adunării Parlamentare cu privire la egalitatea în drepturi între bărbați și femei;
- Recomandarea 1281 (1995) Adunării Parlamentare cu privire la egalitatea de gen în educație ș.a.

Semnificativă în acest sens este Recomandarea CM/Rec(2007)13 Comitetului de miniștri al Consiliului Europei cu privire la abordarea integratoare a genului în educație (Recommendation of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education) [5]. Comitetul a propus crearea mecanismelor în cadrul sistemului educațional, care ar favoriza promovarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea abordării integratoare a genului în toate aspectele școlii: structura, rolul personalului, curricula formală, orarul lecțiilor, manualele și materialele didactice, activitățile extracurriculare, metodele de lucru, utilizarea bugetului, rezultatele evaluării, ghidarea carierei și utilizarea spațiilor și serviciilor. Documentul elucidează faptul că în pofida creșterii nivelului de înțelegere a inegalității de gen și a eforturilor guvernelor în promovarea egalității dintre bărbați și femei, schimbările se produc mai încet decât au fost așteptările, iar școlile mai transmit cunoștințele, valorile și experiențele bărbaților prin curricula. Școlile pot deveni instrumente de schimbare pozitivă și dețin o poziție unică în comunitate de promovare a egalității de gen, de informare a opiniei publice, corectare a dezinformărilor și oferire de noi modele comportamentale.

Analiza educației prin prisma de gen reprezintă un reper fundamental al Politicii Naționale de Asigurare a Egalității de Gen, care se află în proces de elaborare și promovare. Având în vizor obiectivul fundamental al politicii interne a Republicii Moldova de creare a condițiilor pentru îmbunătățirea calității vieții populației și prioritatea politicii externe de integrare în Comunitatea europeană, Strategia va contribui la asigurarea abordării priorităților naționale prin prisma de gen.

Politica Națională de Asigurare a Egalității de Gen pentru anii 2008-2015 reprezintă un document strategic, care determină obiectivele politicii de asigurare a egalității de gen în Republica Moldova până în anul 2015 și stabilește acțiunile prioritare în domeniu. Raportat la standardele internaționale, documentul va asigura promovarea egalității de șanse în viața socială pentru ambele genuri, aceasta constituind o componentă de bază a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

³ http://ec.europa.eu/employment_soci_al/gender_equality/

⁴ http://ec.europa.eu/employment_soci_al/gender_equality/gender_mainstreaming/roadmap_en.html

O nouă dimensiune a politicii este legată de lărgirea crescândă economică și politică a Uniunii Europene. Aceasta poate avea o semnificație majoră pentru restructurarea relațiilor dintre femei și bărbați atât în țările Uniunii Europene, cât și în țările vecine, odată cu posibilitatea de a influența angajarea în câmpul muncii, piețele, regimul fiscal etc., practic toate domeniile de dezvoltare. În acest context, o atenție deosebită necesită domeniul educațional.

Referințe:

1. Gender roles and stereotypes in education and training: Study. Programme relating to the Community Framework on Gender Equality (2001-2005). Minister de l'Egalite des chances. Luxembourg, 2006.
2. Hard Work in the Academy: Research and interventions on gender inequalities in higher education / Paul Fogelberg, Jeff Hearn and others. - Helsinki: Helsinki University Printing House, 2002.
3. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în R. Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 47-50/200 din 24.03.2006.
4. Planul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009” www.iurist.md
5. Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education.

Prezentat la 23.06.2009